

חלק שלישי

נוהל הקרב

מרפידים לטסה ומשם לענכביש 55

הסיכום מהבוקר בין ראש ענף מבצעים וקצין אג"ם פיקוד הדרום, לפיו יוטס גדוד 890 ביסעורים לאחר נחיתתו ברפידים לכל מקום שיידרש (ראו לעיל), לא קוים. בשעה 1700 לערך הגיעה שיירת אוטובוסים למסלול הנחיתה ברפידים עם רס"ן מהפיקוד שאמר למג"ד כי עליהם להגיע במהירות המרבית לטסה. איציק מרדכי התפלא: "זה נראה לי מוזר: אם צריכים אותנו דחוף בטסה, למה לא מטיסים אותנו?" במקום לטוס במסוקים, נע אפוא גדוד 890 מרפידים לטסה באוטובוסים, בצפיפות גדולה, 60 עד 70 חיילים, על ציודם, דחוסים בכל אוטובוס. הציוד של כל חייל כלל פק"ל [תרמיל קטן לנשיאת ציוד אישי] ותד"ל [תרמיל דרך לקרב] קטן שהמג"ד התעקש שלא לוותר עליו. הציוד לא כלל, למשל, אתי חפירה אישיים שחסרונם התגלה למחרת. הציוד שלא נמצא לו מקום באוטובוסים הושאר ברפידים. הצירים היו עמוסים, והמג"ד נאלץ לרדת מדי פעם מהאוטובוס ולכוון את התנועה. הציר היה סתום, ואי־אפשר היה לרדת ממנו לצורך עקיפה. בדרך שמעו הצנחנים במכשירי הרדיו של האוטובוסים את נאומה של ראש הממשלה, גולדה מאיר, בכנסת ולמדו ממנו שכוחות צה"ל נמצאים ממערב לתעלה. החיילים והמפקדים היו להוטים להיכנס לקרב, במיוחד לאחר שנודע כי כוח צנחנים מילואים צלח את התעלה.

כשהגיע הגדוד למנחת המסוקים בטסה, סמוך למפקדה העיקרית של אוגדה 162, לא נמצא במקום אדם שידע כי הצנחנים אמורים להגיע. לאחר זמן-מה פגש המג"ד את קצין האג"ם של החטיבה, גיל דוד, שיצא מהבונקר של מפקדת אוגדה 143, ושמע ממנו כי המח"ט יגיע תוך דקות ספורות. עוזי יאירי הגיע ובמנחת המסוקים שליד מחנה טסה אסף סביבו את המג"ד ואת מפקדי הפלוגות וחד עם גיל דוד והקמ"ן, דרור צורף, סיפרו למפקדים בקיצור את שידעו. כלומר, את הדברים שאמר בר-לב ליאירי בשיחתם הנזכרת, את הדברים שלמדו גיל דוד וצורף במפקדה העיקרית של אוגדה 143 ואת הדברים ששמע גיל דוד מבו קיבוצו, נתן שונרי, אותו פגש בטסה, על הקרב שהתחולל בצומת טרטור-לכסיקון בלילה שעבר.

יאירי הסביר את המצב בזירה על גבי מפה בקנה מידה 1:100,000, היחידה שהיתה במקום. ההסבר נשא אופי כללי ביותר: הארמיה השלישית נמצאה מדרום והארמיה השנייה מצפון לציר עכביש. בין הדיביזיה הצפונית של הארמיה השלישית לבין הדיביזיה הדרומית של הארמיה השנייה נמצא תפר. כוח צנחנים בפיקודו של דני מט צלח את התעלה ונמצא בגדה המערבית עם כוחות מועטים. כוח של האלוף שרון מחזיק במאחז בגדה המזרחית. בלילה היו קרבות, שלא צלחו, בצירים טרטור ועכביש וחיילי צה"ל נשאו פזורים בשטח, מהם הרוגים, מהם פצועים ומהם שבויים. הצירים נותרו חסומים בידי חוליות נ"ט וקומנדו, ולא ניתן היה להעביר אספקה ולפנות נפגעים.¹⁷ נזכר מרדכי: "שאלתי את עוזי מה בנוגע לסיוע ארטילרי או אווירי, ואם אפשר לקבל פירוט יותר מדויק בעזרת תצלומי אוויר של הצירים ומיקום חוליות הנ"ט המצריות, והוא אמר לי: את זה

17 דברי סא"ל מרדכי לפי חוברת הגדוד במלחמה, עמ' 18; דברי סא"ל מרדכי בכנס קחצ"ר על לקחי מלחמת יום הכיפורים.

נקבל בחפ"ק האוגדה [...] זה פחות או יותר מה שאני יודע". לאחר מכן, לאור פנס ליד האוטובוסים, ישב המג"ד עם מפקדי הפלוגות. הם הסתכלו במפה היחידה שעמדה לרשותם וזיהו את הצירים:

תדרכתי את המפקדים ואת לוחמי הגדוד לגבי המשימה ושיטת הפעולה. הדגשתי כי ננוע עם כוח חוד של פלוגה ב של יקי, אחריו החפ"ק הגדודי והפלוגות מאחור. בכל מקום שנוזה את החוליות נפרוס רתק, וכוח יאגף את החוליות בהתאם לתוואי השטח. כך נשמיד את החוליות. חזרתי והדגשתי למפקדים וללוחמים את חשיבות המשימה לטיהור הצירים ופתיחתם עד הבוקר ומה המשמעויות עם הצירים לא ייפתחו. היתה תחושה בגדוד שהוטלה על הגדוד משימה חשובה ומיוחדת.

המשימה עצמה עדיין לא הוגדרה בבירור. הגדוד עסק בהכנות מנהליות. הזמן היה קצר מאוד. החיילים פרקו את הציוד מהאוטובוסים והתארגנו להטסה. הלוחמים חולקו לקבוצות לפי סדר ההטסה המיועד. הציוד, שלא נלקח, רוכז והחיילים לקחו איתם רק ציוד לחימה שניתן לשאתו על הגוף בתנועה רגלית. ציוד ראיית לילה שלקחה פלוגה ד שלל במרדפים באבו-רודס, חולק בין הפלוגות כן חולקו מטולי רקטות אר-פי-ג'י וטילי לאו. לאור לקח ההטסה ביום השני למלחמה, החליט המג"ד לא לטוס במטס הראשון, אלא לטוס באמצע הגדוד, כך שאם יחול נתק בהטסה מסיבות כלשהן, יישאר לפחות עם חצי גדוד. לקראת השעה 2100 הגיעו מסוקי יסעור מטייסת 118, והתחילו להעביר את הכוח: "בוצעה העברת כוח מחטיבה 35 מטסה לעכביש 55 בלילה [...] הטיסה בוצעה [ב] גובה 100 רגל באמ"ט [אזור מוכה טילים] בחצי ירח"¹⁸. בין השעה

18 טייסת 118, דוח תחקיר צוות אוויר, 16 באוקטובר 1973, בתוך: מפקדת

2100 לבין 2300 הועברו חפ"ק חטיבה 35 וגדוד 890 לעכביש 55. כשהגיע המג"ד לנקודת ההנחתה, המתין שם כבר כחצי הגדוד, והוא נקרא לאוהל ששימש כחפ"ק של אוגדת האלוף אדן.

התדריך

עוד בשעה 1940 דיווח רמ"ט אוגדה 162 לאורי בן-ארי כי: "הכוח [גדוד 890] הגיע לטסה. עוד מעט ייקחו אותם עם מסוקים. עוזי יצר קשר עם ברן".¹⁹ שעתיים וחצי לאחר מכן, לקראת השעה 2200, נחת בעכביש 55 הסבב הראשון של המסוקים ובו חפ"ק החטיבה ופלוגה מגדוד 890. צבירת הכוח נמשכה וקרוב לחצות דיווח אדן לפיקוד ש"עוזי הגיע ומתחיל".²⁰

לאחר כשש שעות של ניסיונות חבירה עקרים, הגיע לבסוף מח"ט 35 אל חפ"ק אוגדה 162 ליד כישוף. בעקבותיו נחת הגדוד בעכביש 55. לא נשאר זמן רב לתדריך, וכך תיאר מג"ד 890 את הגעתו לחפ"ק:

אני הגעתי בסבב השני של ההטסה. אחרי חצי גדוד. כשיצאתי מהמסוק עמד שם אבנר [חרמוני] או נחמיה [תמרי] ואמר לי "גש לאוהל. מפקד החטיבה אצל מפקד האוגדה". נכנסתי לאוהל מפקד האוגדה, שם היה כבר המח"ט. היתה מפה של 1:50000, אך לא הוסיפו לי פרטים נוספים. ביקשתי שיחזרו

חיל האוויר, מלחמת יום הכיפורים, תחקירי צוות אוויר, כרך 5, יולי 1974. מפקדת חיל האוויר, פעילות מערך המסוקים ומטוסי הקישור והסיוע במלחמת יום הכיפורים, ינואר 1983, עמ' 164.

19 יומן המבצעים של פיקוד הדרום, 16 באוקטובר, שעה 1940.

20 שם, שעה 2350.

עוד פעם בכמה מילים על הפקודה, כי הנתונים שקיבלתי עד אז היו כלליים מאוד. אמרו: אין זמן, צריך להתחיל מהר לנוע. המצב לא השתנה. קצין האג"ם האוגדתי תיאר את המצב ומפקד האוגדה אישר מדי פעם את דבריו.²¹

לימים נזכר מרדכי:

המשימה שניתנה היתה סריקה וטיהור של ציר עכביש וקילומטר דרומה, סריקה וטיהור בין ציר עכביש לטרטור, פריסה רחבה של יותר משני קילומטרים, במטרה להשמיד את חוליות הנ"ט, כדי לאפשר את קידום הגישור וכוחות השריון לחציית התעלה. פריסה רחבה כזו בלילה? אין תרגולת כזאת. התרגולת הנכונה היא כוח קטן בחוד שינסה לאתר את האויב ואז נפעיל את הכוח מהאגף או מהעורף. אבל כאן ניתנה פקודה מפורשת לפרוס את הגדוד על מרחב של שלושה קילומטרים! את הפקודה נתן מפקד האוגדה, האלוף אדן. הפירוט ניתן על-ידי סגנו דוביק תמרי. לידו היו קמ"ן האוגדה וקצין האג"ם האוגדתי. ביקשתי מהם לפרט את מיקום האויב, היכן נמצאות החוליות. הם חזרו ואמרו כי חוליות נ"ט פזורות בשטח [...]. דרשתי לקבל קישור ותיאום ארטילרי והם התייעצו לרגע ואמרו לי שלקבל קישור ארטילרי מאחד מגדודי התותחנים ייקח זמן ולנו אין זמן לכך. אם יהיה צורך, אמרו, חפ"ק החטיבה יקבל סיוע ארטילרי ברשת הפיקוד. שאלתי לגבי חבירה לכוחות

21 אדן טען בעדות מאוחרת כי אל החפ"ק האוגדתי הגיעו עוזי יאירי וסגנו אמנון ליפקין, קצין האג"ם והקמ"ן. הם קיבלו תדריך ממנו. מפקד הגדוד שהגיע מאוחר יותר לא קיבל כלל תדריך ממפקד האוגדה, אלא מסגנו, דב תמרי, ומעוזי יאירי.

שריון ונגמ"שים וראיתי שהם מאבדים את הסבלנות. "חברים, הכול מתואם עם חפ"ק החטיבה", נאמר לי בקוצר רוח. "הזמן קצר ודוחק ואתם חייבים להתחיל לנוע מיד ובמהירות, אחרת הצירים לא ייפתחו בזמן, הלילה, עם כל המשמעויות שיש לכך. כל מה שצריך ייסגר ברשתות הקשר".

עוזי יאירי אישר שנקבע שהסיוע יתואם ויטווח ברשת הפיקוד. בכנס שנערך אחרי המלחמה בפיקוד הדרום הוא אמר שחש אשמה על שהשאיר את קצין הקישור הארטילרי של החטיבה מאחור. ניתן היה לקבל משהו מאוגדה 162, אך ההמתנה לחבירתו היתה מעכבת את היציאה ולכן הסתפק בסיכום שלפיו יזמין סיוע ברשת הפיקוד.²²

האלוף אדן סיפר, כי מכיוון שנדרשו כחמישים דקות כדי להביא קש"א [קצין קישור ארטילרי], הציע יאירי לוותר על כך ולפי הצורך יזמין סיוע ארטילרי ברשת הפיקוד. מכיוון שזה היה הכוח הפעיל היחידי באותו לילה, הסכים אדן להצעה. בעדות מאוחרת (משנת 2006) אמר שהתעוררה בעיה משום שיאירי הגיע ללא קש"א. אדן אמר לו שבתוך 20 דקות יגיע הקש"א, אבל רב-אלוף בר-לב הכניס ביאירי מוטיבציה ונטע בו הרגשה שהמולדת בידיו. הוא אמר לאלוף אדן שאינו רוצה לחכות וכי ינקוט שיטה של קצין חי"ר מטווח. הוא אמר את הדברים בביטחון כזה שאדן סמך עליו.²³

אלוף-משנה חיים גרניט, מפקד האגד הארטילרי של אוגדה 162, סיפר בתחקיר לאחר המלחמה שהוא פגש את יאירי בזמן

22 דברי יאירי בכנס מערכת הצליחה של פיקוד הדרום ב-24 ביולי 1974.
23 אדן, על שתי גדודות הסואף, עמ' 210-211; ודבריו של אדן בכנס הצליחה של פיקוד הדרום ב-24 ביולי 1974.

שיצא מהאוהל של האלוף אדן והציע לו להמתין רבע שעה עד שיקט"ק [קצין תצפית קדמי] או קש"א שנמצא במפקדה העיקרית של האוגדה יחבור אליו. לדבריו, יאירי השיב שאינו יכול להתעכב ולכן יצאו הצנחנים ללא קצין קישור.²⁴ אלחנן אורן, נציג מה"ד-היסטוריה באוגדה 162, ששהה במפקדה העיקרית של האוגדה, ציין במחברתו בשעה 2310 כי הצנחנים דרשו שני קציני קישור. זאב דרורי, סגן מפקד הגדוד, הסביר בעדות מאוחרת כי קש"א אחד נועד לחפ"ק החטיבה והאחר לגדוד.²⁵

בדין וחשבון של אג"ם פיקוד הדרום נכתב כי, כאשר נדון הסיוע הארטילרי, הציע מפקד האגד הארטילרי לקרוא לקצין מאחת הסוללות ולהצמידו למח"ט, משום שהקש"א האורגני לא הגיע עם מפקדת החטיבה. אולם יאירי מיהר להתחיל בסריקת הציר כדי לסיים את המשימה עד שחר ולכן סוכם שבמקרה הצורך יזמין סיוע ארטילרי ברשת הפיקוד.²⁶ נותרת פתוחה השאלה האם רגשי האשמה של יאירי היו בגלל השארת הקש"א במרש"ל, שספק אם בכלל היתה תלויה בו, או בגלל דחייתו את ההצעה להמתין לקש"א מאוגדה 162.

התדריך התנהל באורח מאולתר וקיימות לגביו גרסאות סותרות. לפי גרסה אחת, מפקד האוגדה תדרך את המח"ט ואילו את המג"ד תדרכו בקצרה סגן מפקד האוגדה, קצין האג"ם והקמ"ן.

24 דברי גרניט בכנס הצליחה של פיקוד הדרום ב-24 ביולי 1974.
 25 ישראל בנדור מציין (עמ' 256) כי בעניין הקישור הארטילרי כתב סא"ל אורן במחברתו: "2310 ארט" (דודו בר-חי) [...] מידע על חט' 35: רוצים שני קציני קישור (שני קת"קים, מחכים אצל דובי), הם הגיעו בלי ק' הקישור האורגני". ראו ישראל בנדור, קרבות החווה הסינית במלחמת יום הכיפורים (טיוטה), אמ"ץ-תוה"ד-היסטוריה, ספטמבר 2010. וכן עדות דרורי לישראל בנדור.

26 ישראל בנדור, עמ' 256.

לפי מרדכי, מפקד האוגדה החל לתדרך את חפ"ק המח"ט וכאשר הגיע המג"ד הוא הצטרף ובשבילו נאמרו חלק מהדברים שנית. גרסה שלישית היתה לקצין המערך במודיעין אוגדה 162, יעקב עמידרור, שנכח במעמד שבו ניתנה הפקודה לחטיבה 35. זכור לו שדב תמרי תדרך את הצנחנים כי האלוף אדן ישן. עמידרור פנה ליאירי ולקמ"ן החטיבה דרור צורף והציע להם להתבונן בפוטוסטאטים [תצלומי אוויר מוגדלים] של האזור, ונענה: "אין זמן למודיעין". הצנחנים פעלו מתוך תחושה של דחיפות ואף לא חיכו לאחרוני הלוחמים שהגיעו ממש כשהכוח כבר החל לנוע לעבר היעד.²⁷

לפי גרסה מאוחרת, משנות האלפיים, של גיל דוד, קצין אג"ם החטיבה, קיים דב תמרי קבוצת פקודות מלאה "על-פי הספר" עם קציני המטה שלו ורק בסופה הצטרף אליה אדן. לדבריו של גיל דוד אין אימות ממקורות אחרים. יש לזכור שהגרסאות של יאירי ושל מרדכי נמסרו סמוך לאחר המלחמה והיו טריות יותר מאשר גרסאותיהם של עמידרור ושל גיל דוד. על כך העיד אדן:

אני מתדרך את עוזי וחבורתו. נותן להם מודיעין. הקמ"ן נותן להם פוטוסטאטים על כוחות קטנים שישנם בתעלות ועל הטילים. אני מציע להם שילכו בין עכביש לטוטווד לטהר את התעלות. במגמה של חיפוש אחר אויב, שניים לפני, בפריסה רחבה. כאשר ייתקלו ייצרו ריכוז ויסתערו. ייצרו מסך לאבטח את הצירים. היעד הוא בין שני הצירים. צריך לטהר

27 ישראל בנדור, עמ' 258, מסתמך על דוא"ל שהגיע מעמידרור מ-10 באפריל 2006.

את התעלות בין הצירים. מסך האבטחה מצפון לטרטור. הם צריכים לנקות את התעלות.²⁸

הן המח"ט יאירי והן המג"ד איציק מרדכי לא קיבלו מודיעין של ממש. יאירי סיפר בכנס לאחר המלחמה:

לא היה ידוע היכן יושב האויב בדיוק, הוא מפוזר בשטח שבין צומת עכביש-טרטור ועד לתעלה, בתוך התעלות של "החוזה הסינית" ישנן חוליות של צידי טנקים ואני צריך לפתוח את הציר הזה.²⁹

מה ידעו בחטיבה ובגדוד על הקרבות בלילה הקודם?

בתדריך שהתקיים באוגדה לא נמסרו כל פרטים על הקרבות שהתחוללו במרחב "החוזה הסינית" בלילה הקודם, ליל הצליחה (15-16 באוקטובר). המידע היחיד שעמד לרשות חפ"ק החטיבה וחפ"ק הגדוד היה זה ששמע גיל דוד מבן קיבוצו, נתן שונרי, בפגישתם בטסה. שונרי סיפר על הפגישה בתחקיר שערכה חטיבה 247 בסוף נובמבר 1973:

קצין האג"ם של עוזי יאירי, גיל דוד, הוא בן משק שלי. אני למחרת [16 באוקטובר], עם מפוני טרטור, עלינו לטסה לחצי יום להתארגנות [...] כשעליתי לבונקר פגשתי את גיל דוד,

28 דברי אדן בכנס מג"דים אוגדה 162, נובמבר 1973, ודבריו בכנס פיקוד הדרום, יולי 1974.

29 דברי יאירי בכנס קחצ"ר, כפר המכביה, 26 ביוני 1974.

ושאלתי אותו, מה אתם עושים? הוא אומר: לא יודע, הזעיקו אותנו באופן דחוף לאיזו משימה. הוא לא אמר לי כלום. סיפרתי לו דרך אגב מה עבר עלינו. אני הבנתי ממנו שכאלו ברן נתן את קבוצת הפקודות וזה היה לי משונה מאוד [...] בכל אופן, כך סיפר לי גיל, אמרו להם ככה: יש בשטח חוליות, נשאר פה ושם, אתם תסרקו מה שיותר רחב מצפון, צפון-מזרח לכיוון הצומת. ואז גיל אמר בקבוצת פקודות: "אבל נתן אומר שיש פה מתחם נ"ט רציני".³⁰

עדותו של שונרי ערבבה בין שתי פגישות שונות שלו עם גיל דוד, שכן בטסה הם נפגשו כמה שעות לפני התדריך. לפיכך, ההתייחסות של גיל, למה שאמר בקבוצת הפקודות, לא יכלה להיאמר בטסה וכנראה שייכת לפגישה מאוחרת יותר ביניהם.

30 שנה לאחר המלחמה חשף גיל דוד גרסה משלו של האירועים שקדמו לפעולה. לפי גרסה זו הוא פגש את שונרי בטסה וסיפר לו כי חטיבת הצנחנים הסדירה צפויה לפתוח את הציירים במרחב "החווה הסינית" ושונרי נחרד. הוא הבהיר כי לא מדובר בציידי טנקים פזורים בשטח, אלא במתחם גדול וכי רבים מלוחמי הגדוד שלו נהרגו בקרב. שונרי גם ביקש למסור לעוזי יאירי שיתדרך את כוחותיו שלא לפתוח באש לפני שיוודאו שלא מדובר בפצועים מגדוד 582. דוד מסר למח"ט כי מדובר במתחם גדול וכי אין מדובר בציידי טנקים וכן העביר את בקשתו של שונרי לגבי הפצועים. למשמע הדברים, נכנס יאירי לג'יפ והתקשר לבר-לב. הוא אמר לו שלא יוכל לבצע את המשימה באותו לילה. הכוחות תקועים באוטובוסים הרחק מאחור ומדובר במתחם גדול ולא בציידי טנקים. רב-אלוף בר-לב אמר לו

30 תחקיר נתן שונרי, 23.11.1973.

שהוא מגייס את כל המשטרה הצבאית כדי להעביר את הכוחות לטסה. הוא עמד על כך שיבצע את המשימה באותו לילה והבהיר לו שגורל המלחמה כולה נמצא בידי, כי אם לא תיפתח הדרך – יאלצו להסיג לאחור את כל אוגדה 143 ואת הכוחות שצלחו.³¹

בקטע זה של גרסת דוד יש כמה בעיות: (1) בשעה שנפגש עם שונרי בטסה עוד לא היתה ידועה משימת החטיבה ועוד לא דובר על סריקה בחיפוש אחר צידי טנקים. דברים אלה התבררו רק בתדריך שניתן באוגדה אחרי השעה 2100 ולא יכלו לעלות בפגישה ההיא אלא רק בשיחה מאוחרת יותר בין השניים; (2) שונרי דיבר על המתחם בצומת טרטור-לקסיקון ולא על זה שבו נתקל הגדוד או, במילים אחרות, על גדוד 17 המצרי ולא על גדוד 16; (3) תוכן השיחה של בר-לב עם יאירי נרשם (לעיל), לפחות מצידו האחד של הקו, והדברים פשוט אינם תואמים.

לפי דברי דוד בשעה 2000 לערך (למעשה, ב-2100) הוקפץ חפ"ק החטיבה ב"יסעור" מטסה לעכביש 55 כדי לקבל את קבוצת הפקודות. המג"ד הגיע ב-2200 לערך. באוהל חפ"ק אוגדה 162 נערכה קבוצת פקודות שנוהלה על ידי סגן מפקד האוגדה, דב תמרי. מצד החטיבה השתתף בה החפ"ק בלבד. קמ"ן האוגדה כרמלי הסביר שבין טרטור לעכביש נמצאו צידי טנקים. לאחר מכן הציג קצין האג"ם, גלעד אבירם, את התוכנית לנוע עם הפלוגות בפריסה רחבה, כדי לסרוק שטח רחב ככל האפשר בין שני הצירים. גיל דוד סיפר שקם ואמר שהם טועים וכי שונרי אמר לו במפורש שיש שם מתחם בו התחפרו המצרים. תמרי פנה לקמ"ן האוגדה, וכרמלי פרס

31 סיפורו של גיל דוד התפרסם בספרם של רונן ברגמן וגיל מלצר, *מלחמת יום כיפור זמן אמת*, המהדורה המעודכנת, ידיעות אחרונות/ספרי חמד, תל-אביב 2003, עמ' 254.

תצלום אוויר בו הופיעו רק מחפורות אישיות פזורות בשטח ומכאן שמדובר רק בציידי טנקים.

כחודשיים מאוחר יותר התברר לדוד שמדובר בתצלום אוויר ישן, כנראה, מיום פרוץ המלחמה, ב־6 באוקטובר (ב־6 באוקטובר לא נערכה גיחת צילום והמצרים עוד לא היו באזור, שנתפס על־ידם רק ב־8 באוקטובר). דוד המשיך להתעקש שמדובר במהלך שגוי. הוא עמד על כך שהפריסה חסרת היגיון: מדובר במתחם, לכן יש צורך בסיוע טנקים, בקישור ארטילרי ובסיוע ארטילריה. לדברי דוד, דרור צורף גיבה אותו, באומרו שלמד מאוגדה 143 שמדובר במתחם. יאירי ואמנון ליפקין־שחק, סגנו, היו סבילים. לאחר שהוויכוח נמשך, טען דוד, אמר תמרי ליאירי להוציא אותו ואת צורף מהדין. הם עברו לחלק האחורי של האוהל והמשיכו לשמוע את הדברים שנאמרו. בין היתר, נאמר שם שהחיילים של שונרי מבוגרים מדי ולכן הם הובסו. על פי גרסתו של דוד, תמרי לא פסל מכל וכול את דבריו, אלא הסביר שמדובר בוותיקים ולכן ספגו אבדות ונכשלו. לאחר מכן חשש דוד שאם ידבר לא ייתנו לו להשתתף בקרב ויטענו שהוא מפחד ועל־כן נדם.

יאירי, לטענתו של דוד, תדרך את איציק מרדכי בלי לומר לו דבר על שקרה בטרטווי בלילה הקודם ובלי לעדכן אותו בדיעות שקיבל משונרי. הוא רק הציג לפניו את התוכנית. הדברים אינם מדויקים, כי בעת שהחלו לנוע, אם לא קודם לכן, ידעו החיילים בגדוד על האפשרות שנמצאים בשטח צנחנים שנפגעו בלילה הקודם. מרדכי שמע את הדברים עוד בטסה והעבירם למפקדי הפלוגות ולקצינים נוספים שנכחו בתדריך שנתן שם (ראו לעיל). דוד אומר כי נצר את הדברים בליבו מאז ועד שנת 2003. לטענתו באוגדה 162 אירע "ליקוי מאורות", היא נמנעה מלחימה חזיתית נגד צבא מצרים, וסביב העניין נוצר "קשר שתיקה".

כל המשתתפים בתדריך דחו את גרסתו של דוד. דרור צורף, שלדברי דוד היה שותף מלא לשיחה עם שונרי ולמחאה בזמן "קבוצת הפקודות", טען שלא היו דברים מעולם. אמנון ליפקין-שחק, דב תמרי, האלוף אדן ואיציק מרדכי שללו לחלוטין גרסה זו. גם הקמ"ן וקצין האג"ם של האוגדה אינם זוכרים אירוע כזה.

איציק מרדכי דחה על הסף את האפשרות שמפקדיו ידעו ולא שיתפו אותו במידע כזה. אמנם השאלות עלו, אך אין להטיל ספק בעובדה שאם חפ"ק החטיבה היה יודע שיש במקום מתחם, לא היה הגדוד נשלח בצורה כזאת. תמרי וכל הנוכחים האחרים טענו, כי ידעו רק על חוליות נ"ט. ליפקין-שחק טען, שלא ידע דבר על הימצאות כוחות מצריים גדולים בחווה הסינית. האלוף אדן אמר, כי הדברים שמתאר דוד לא התרחשו מעולם וכי יש בהם כדי לגרום עוול עצום לעוזי יאירי שאף אינו יכול לענות עליהם.³²

דרור צורף טען, כי לא היה מודיעין מעבר למידע על חוליות צייד טנקים וכי היערכות האויב במרחב נודעה לו רק כאשר בחן את תצלומי האוויר לאחר המלחמה. נאמר להם שהיתה לחימה של צנחנים, וחיילי גדוד 890 מצאו גופות של הרוגים מגדוד 582 בשטח וזיהו שהם צנחנים לפי צבע נעליהם. צורף טוען, כי האירוע שתיאר גיל דוד, לפיו שניהם התווכחו בזמן קבוצת הפקודות עם קצין האג"ם ועם קמ"ן האוגדה, לא התרחש כלל. לדבריו, זו לא היתה קבוצת פקודות של ממש. ניתן לצנחנים תדריך חפוז באוהל הודי כאשר הכל התנפנף ברוח מנחיתות המסוקים. לא היתה תמונת מצב מסודרת ולא היה מעקב אחר הדיווחים הן של לחימת כוחותינו והן

32 גרסתו של גיל דוד אצל ישראל בנדור, קרבות החווה הסינית במלחמת יום הכיפורים (טיוטה), אמ"ץ-תוה"ד-היסטוריה, ספטמבר 2010, עמ' 261-259.

של האויב. לדעתו, המודיעין נשאר "למעלה" ולא חלחל ליחידות בשטח. בשדה הקרב היתה מהומה אדירה, ואיש לא ידע היכן עובר קו כוחותינו והיכן האויב.³³

דבריו של עוזי יאירי בתחקירים שנערכו אחרי המלחמה אף הם אינם תומכים במשהו בגרסתו של דוד. הסיפורים של דוד ושל אנשי גדודו של שונרי על שיחות שניהלו עם יאירי אחרי המלחמה ועל רגשי החרטה שהביע בהן על שלא שעה לדבריו של דוד אינם יכולים לסתור את דבריו בתחקירים. מוסכם על הכול שדוד ושונרי נפגשו בטסה, דיברו על שאירע לגדוד 582 ושדוד עדכן בכך את יאירי. ברור גם שיאירי עדכן בכך את מג"ד 890 ואת מפקדי הפלוגות ושהדברים הגיעו עד לחיילי הגדוד טרם צאתם. מעבר לזה, גרסתו של דוד בעניין הזה אינה עומדת במבחן של ביקורת מקורות.

המידע שהיה בפיקוד ובאוגדה

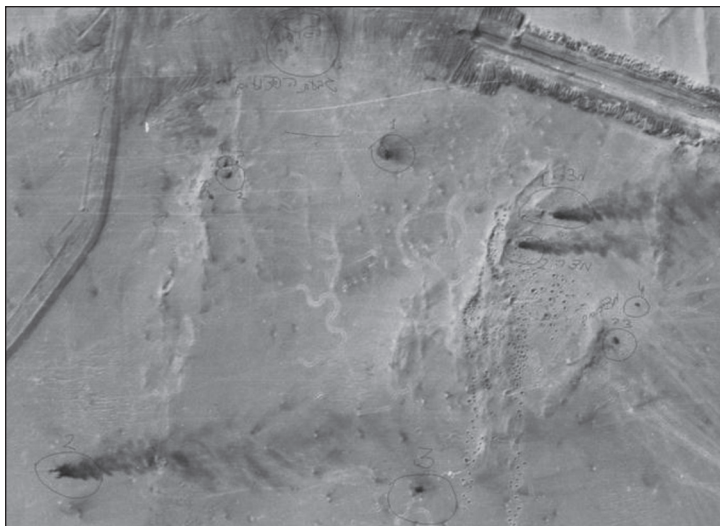
במפות ביצורים שהוכנו בפיקוד הדרום החל מ-14 באוקטובר צוינה התבצרות מהירה של הכוחות המצריים באזור "החוה הסינית". ההתבצרות כללה שוחות אישיות, עמדות מקלעים ומרגמות ועמדות נגד טנקים כפי שניתן לראות בתצלום אוויר של מתחם גדוד 16 המצרי מבוקר 17 באוקטובר, להלן.

במפה מ-15 באוקטובר צויר במודיעין הפיקוד מערך גדודי מוקטן במרחב שבין טרטור 42, "החוה הסינית", והצמתים שיק-לכסיקון וטרטור-לכסיקון. ב-16 באוקטובר כבר הוגדר המערך כחטיבת. בליל 16-17 באוקטובר היתה ידועה היטב בחפ"ק דבלה ובמודיעין

33 ישראל בנדור, מסתמך על שיחה טלפונית עם צורף ב-24 בדצמבר 2005, שם, עמ' 261.

העורפי של פיקוד הדרום בבאר שבע היערכות הכוחות מחטיבה 16 וכוחות נוספים מדיביזיה 16 מצפון לציר טרטור. המערך של חטיבה 16 זוהה כלהלן: גדוד 16 נפרס מצפון לטרטור 42-43; גדוד 17 נפרס מטרטור 43 עד צומת לכסיקון-טרטור; גדוד 18 נפרס מהתעלה ועד אמיר, מצפון לציר שיק; גדוד השריון הדיביזיוני ועוד פלוגת טנקים מחטיבה 14 המצרית נמצאו מצפון לטרטור 42. גדוד ממוכן מחטיבה 18 מדיביזיה 21 נמצא באמיר (בנייני "החוהה הסינית"); גדוד ממוכן נוסף מהחטיבה נמצא ב"סגול" 185, כשני קילומטרים ממזרח לאמיר. מתמונה זו ברור שכוח הצנחנים נשלח בהתקדמותו לשטח שהיה מוקף משלושה כיוונים על ידי כוחות אויב.

המידע, שהיה ברשות הפיקוד ובכלל זה תצלום אוויר של האזור מ-15 באוקטובר, בו נראו המערכים המצריים בבירור, לא הובא לידיעת האוגדות, וודאי שלא לחפ"קים שלהן. המידע שעמד לרשות המודיעין בחפ"ק האוגדה היה בעיקרו מידע של קו המגע – מדיווחים וממראה עיניים. לא היו בידיו צילומי אוויר מעודכנים של אזור הקרבות ולכן לא זוהו המערכים החפורים של חטיבה 16 המצרית מדרום למיסודי. באשר למידע שהיה, אפשר ללמוד מן התדריכים שנתן מודיעין אוגדה 162 לחטיבות במהלך 16 באוקטובר. בעדכון שניתן למח"ט 217 בעת שהתכונן לפתיחת הצירים אחר הצהריים מסר קצין המודיעין של האוגדה את הפרטים הבאים: "ציר טרטור 43 [...] מערך נ"ט עם תותחים. ציר עכביש 50 כנראה מערך קרקעי. באמיר, הקצה של התעלה הפונה מערבה, כנראה שגם שם מערך. המערכים כולם מאוישים". הנתונים הללו אמנם לא היו רלוונטיים לפעילות חטיבה 217, אולם הם סיפקו מידע על מערך צפונית לציר טרטור 43, במרחב שבין אמיר לציר עכביש.

מתחם גדוד 16 המצרי מצפון לטרטור 42, 17 באוקטובר שעה 0830
(הסימונים מתייחסים למיקום הגדוד והטנקים הפגועים של גדוד 100
ואינם נכונים)

עדכון נוסף הגיע למודיעין אוגדה 162 מסגן מפקד חטיבה 421:
"סגול" 185 [קילומטר וחצי ממערב לטרטור 40. צפונית לטרטור
42 ושני קילומטרים מזרחית לאמיר] והגבעה שמדרום-מזרח לו
שורצים 'טילאים'. התעלה מדרום לאמיר עד טרטור 42 כולל שתי
תעלות דרומה שורצת חי"ר עם טילים. גם אזור 42 בטרטור"³⁴.
כל הנתונים האלה התייחסו לאויב שנמצא מצפון לציר טרטור.
זה היה האויב שאיים בפועל על שני הצירים בירי שטוח מסלול
ובירי טילים. לעומת זה, הצביעו הנתונים המודיעיניים על כך
שבוודאות כמעט מוחלטת לא היה אויב במרחב שבין שני הצירים

34 רשת כריש, שעה 1355.

מרכז הגזרה של גדוד 890 בפריסתו הרחבה. גם ניתוח שטחי של המידע הצביע על האויב בעין: מערך נ"ט מצפון לציר טרטור וחי"ר רווי בטילים בתעלה המגיעה לטרטור 42. האגף הימני של הגדוד אמור היה לנוע מצפון לציר, שכן מהי תכלית טיהור הצירים אם לא סולק האיום שמצפון להם? כלומר, צפוי היה, באופן כמעט מובן מאליו, שאגף זה אמור להיתקל לכל הפחות בשולי מערך הנ"ט של מיסורי. היה צריך אפוא להדגיש את הסיכוי להיתקלות מצפון לציר טרטור כאחת מדרכי הפעולה האפשריות למצרים. מפקד האוגדה התעלם בתדריך מן הנתונים האלה והדגיש את הסיכוי של חדירת חוליות נ"ט לצירים עצמם. בעדות מאוחרת הוא טען, כי לא ידע על היערכות שני גדודים מחטיבה 16 על ציר טרטור, והסביר, כי חשש שהמצרים נעים עם שריונם הלוח ושוב על מנת למשוך את כוחותיו למלכודת של נ"ט מתוך התעלות של החווה.³⁵ בדיעבד, לאחר המלחמה ולאחר שסייר באתר הקרב, סיפר איציק מרדכי כי העריך את עוצמת האויב שעמד מול הגדוד בגודו, שתוגבר בכלים נוספים שאינם מצויים בדרך כלל ברמת הגדוד:

הם הפעילו גוריאנובים [מקלע רוסי בינוני], תותחי 20 מילימטרים [כנראה שהתכוון ל"גנדישים" - תותחי 23 מ"מ], שתי מחלקות טנקים בעומק. יש שם עמדות אר-פי-ג'י רבות. הטווח הקצר הוריד לנו את הראש והטווח הארוך פגע בנו. מרגמות. כל המגנן הוא עצום. אתה בא לשם, אתה לא גומר אתו.

תצלום האוויר, שצולם ב-15 באוקטובר ושלא עמד לרשות הכוחות

35 אדן, על שתי גדות הסואץ, עמ' 210-211.

בשטח ובאוגדה, הראה שבטרטור 42 נפרס מערך חי"ר ובו לפחות חמש מחלקות, עם עמדות חפורות אך ללא תעלות קשר ביניהן ובעומקו זהו שני טנקים.

שיטת הפעולה נגזרה מהמידע המודיעיני ומהגדרת המשימה (וכפי שאמר עוזי יאירי בסיכום הפיקודי של מערכת הצליחה, היא היתה מקובלת עליו) - באין אויב מוגדר - כתנועה לקראת היתקלות. ובהגדרת שטח סריקה רחב של שני צירים במרחק של קילומטר ביניהם, נפרס הגדוד בהתאם.³⁶

האויב, כוחותינו והמשימה כפי שהובנו בדרגים השונים

לאורך כל היום ההוא, 16 באוקטובר, בלט מאוד הפער בין האופן בו הבינו המטה הכללי ופיקוד הדרום את המושגים "אויב" ו"חטיבה 35" לבין האופן בו הובנו המושגים באוגדה 162. בפיקוד הדרום דיברו על האויב במושגים של 'מערך', 'מגנן נ"ט', 'פקק' ו'פלונטר'. באוגדה דיברו על צייד טנקים - חוליות קטנות של אנשי חי"ר מצוידים בנשק נ"ט - אר-פי-ג'י, תול"רים בי-10 ו-בי-11 ואולי התכוונו גם לטילי נ"ט, שהיו פרוסים כמסך מאבטח לפני מתחם ההגנה העיקרי, שהיה מיסודי. מתוך הפער הזה נוצר גם הפער בהגדרת המשימה: הפיקוד והמטכ"ל דיברו על התקפה משולבת של חטיבה 35 ואוגדה 162, חי"ר וטנקים, לפתיחת הצירים. באוגדה הפכה ההתקפה האוגדתית המשולבת למבצע סריקה גדודי בחיפוש אחר צייד הטנקים.

מכלל ההתייחסויות של שר הביטחון, הרמטכ"ל וסגנו, מפקד החזית ומפקד הפיקוד ובמידה רבה גם של מפקדת אוגדה 162 עד

36 דברי יאירי בכנס הצליחה של פיקוד הדרום ב-24 ביולי 1974.

לשעות הערב לחטיבה 35, כאשר זאת הגיעה לזירה, ברור שהם דיברו על חטיבה בשלמותה, עם מפקדה, גדודים, סיוע עצמי, יחידות חטיבתיות וכל שאר המרכיבים הנכללים במונח "חטיבה". מה שבאמת הגיע לשטח היה חפ"ק חטיבתי קטן - מח"ט, סמח"ט, קצין אג"ם, קמ"ן, קמב"ן, קצין רפואה וקצין קשר - עם כמה קצינים שנספחו אליו (נחמיה תמרי, אבנר חרמוני ועוד) ומעט קשרים וסמלי מבצעים; גדוד 890 פחות שתיים וחצי פלוגות - שתיים שנלקחו ממנו בתחילת המלחמה (א ו-ו) וחצי הפלוגה המסייעת שנשארה בראס-סודר. אף על פי כן, עדיין היה זה גדוד תקני שכלל ארבע פלוגות. בעת ההטסה צורפה לגדוד פלוגת הרפואה החטיבתית בפיקודו של ד"ר אפרים סנה, אלא שגם היא חסרה שלושה משבעה הצוותים הרפואיים שלה שנשארו במרש"ל בפיקודו של מפקד הפח"ח [פלוגת חיל רפואה חטיבתית] לפני המלחמה, ד"ר מיקי קראוס.

באוגדה 162 לא התקיים כל נוהל קרב אוגדתי לקראת הפעולה, אפילו לא קבוצת תכנון מינימאלית, שבמהלכה עשויות היו לצוץ תהיות בנוגע לאויב שאפשר והיו מעלות את המידע שהיה ברשות האוגדה ומביאות לפניות למודיעין הפיקוד. בעיני מפקד האוגדה אדן המשימה היתה משולשת: (1) טיהור המרחב בין עכביש לטרטור; (2) ניקוי התעלות והצירים עצמם; (3) יצירת מסך אבטחה מצפון לציר **טרטור**. הצנחנים היו אמורים לנוע מערבה, על הצירים עצמם וביניהם - אגף ימין על **טרטור** ואגף שמאל על **עכביש**. לתפיסתו של אדן, השיטה נגזרה מן הצורך לטהר את שני הצירים ולמנוע חדירה אליהם מצפון ומהיעדר יעד אויב מוגדר - את האויב צריך היה לחפש. בניגוד להנחיית גונן (ראו לעיל) שחטיבה 35 תתקוף בחיפוי טנקים, השיטה שהכתיב אדן לא כללה ליווי צמוד של טנקים או של נגמ"שים, ורק פלוגת סיור מוקטנת על נגמ"שים (במבה) הועמדה בכוננות לסייע בחילוף במידת הצורך. אדן חשב שאין טעם לשלוח

טנקים בלילה נגד צייד טנקים, אבל לא בחן אפשרויות אחרות של שיתוף פעולה. בעדות מאוחרת הוא חזר והדגיש כי מטרת הפעולה היתה העברת הדוברות ולא הרחבת המסדרון. מח"ט 35 הבין שמשימתו לסרוק את השטח בין טרטור לעכביש ולטהר אותו מחוליות צייד טנקים. בתחקיר שנערך בנובמבר 1973, הוא תיאר:

לאחר שהגעתי לחפ"ק בכישוף פגשתי את ברן [...] הוא אמר לי: "אריק מעבר לתעלה, העסק סגור על ידי צייד טנקים, קח כל מי שיש לך ביד, תתפרס רחב עד כמה שאפשר [...] תנוע ותהרוג אותם" [...] אני אז לא הבנתי בדיוק את המשמעות של "החווה הסינית" ומיסורי. מתחילת הנחיתה שלי ועד תחילת התנועה של הגדוד היה מקסימום שעה. לא היו שום פקודות ושום תדריכים [...] לא היה שום מודיעין.

מג"ד 890 הבין שמשימתו:

לטהר את אזור הצירים טרטור ועכביש, ולפזר כוחות בשטח מצפון לציר טרטור כדי להוות מעין חיץ ולמנוע מהמצרים אפשרות להסתנן בחוליות ולפגוע בכוחותינו הנעים על הצירים. השטח מדרום לעכביש כנראה נקי מפני שזה הנתיב שנעה בו האוגדה השנייה. הגדוד צריך להתפרס עד למרחק של 2.5 קילומטרים מציר טרטור - טווח הסאגר - כדי להוות חיץ ולהבטיח שלא יוכלו לפגוע בטילים בטנקים וברכב שינוע על הציר.³⁷

37 חוברת פנימית של גדוד 890, החווה הסינית: הגדוד במלחמה, 1975, עמ' 19. בחוברת אחרת, שהוציאה מחלקת היסטוריה, מופיעה פקודה בנוסח

על תחושת הדחיפות ששידרה האוגדה סיפר מרדכי: "רצו שאצא עם שלוש פלוגות [ולא להמתין לסבב הבא של המסוקים שהעבירו את הגדוד מטסה]. התעקשתי לחכות לכל הכוח". בסבב האחרון של המסוקים הגיעו לעכביש 55 סגן מפקד הגדוד, דרורי, ועמו גם התאג"ד. הגדוד כבר החל לנוע והיה עליהם לרוץ אחריו ולהשיגו.³⁸ ארגון הכוח היה בעייתי ועל כך העיר המח"ט: "הם אמנם הצליחו להעמיס די הרבה תחמושת על הגב, אבל לא היו מאורגנים כמו שצריך". השילוב של לחץ הזמנים, המידע החלקי ואולי גם הלהיטות של המפקדים ושל החיילים להיכנס לקרב הראשון במלחמה היו בעוכרי הגדוד. הסיוע היחיד שניתן לגדוד 890 היה פלוגת הסיור שנקראה ברשת הקשר במבה. על מפקד הפלוגה, שלמה גורן, הוטל לרכז את שבעת הנגמ"שים שלו בצומת טרטור-עכביש בכוננות לחילוץ ולסיוע. אולם ב-0215 נשלחה מחצית הכוח לבדוק את אפשרות המעבר בציר עכביש, ובצומת נותרו שלושה נגמ"שים בלבד (ראו להלן).

בנוהל הקרב שצריך היה להתקיים לקראת היציאה היו כמה כשלים. התהליך היה חפוז ולחוצץ, במיוחד עבור גדוד שרק באותו יום נכנס באמת לקלחת המלחמה; התדריך שניתן למפקדים היה שטחי ובגלל לחץ הזמן לא ניתן לחיילים תדריך ממשי. בתחקיר שערכה חוליית אית"ן [איתור נפגעים] בקרב פצועי הגדוד, לאחר הקרב, התברר שמעטים מהם ידעו מה היתה המשימה ומה היו היעדים ולרובם לא היה מושג היכן אירעה ההיתקלות עם המצרים. המודיעין שניתן לכוח היה מצומצם מאוד, שגוי ורחוק מרחק רב

מסודר, אולם הדבר לא עולה בקנה אחד עם עדויות המח"ט והמג"ד, וייתכן – כפי שהיה מקובל בימי המלחמה – שזו פקודה שנרשמה מאוחר יותר לשם כיסוי.

38 דברי מרדכי בכנס מג"דים אוגדה 162, נובמבר 1973.

אזור הצליחה והחווה הסינית

ממיצוי המידע המודיעיני שהיה ברשות האוגדה. שיטת הפעולה נגזרה מן המודיעין השגוי שנמסר לכוח ולא מן המשימה שהוטלה עליו והיא לא התאימה למצב עימו התמודד הגדוד במהלך הלילה. מסיבה זו גם החליט אדון, למרות הנחיית גונן (ראו לעיל), שאין טעם בליווי טנקים לכוח: אם האויב הוא צידי טנקים, יהיה זה חסר היגיון לשלוח טנקים לשטחי ההריגה שלהם – בוודאי לא בלילה.³⁹ יאירי ומרדכי, שהבינו שמשימתם לחפש צידי טנקים, קיבלו את הנימוק בהבנה.

החיפוש אחרי צידי הטנקים

אחרי התדריך, מספר מרדכי:

יצאתי מהחפ"ק, קראתי למפקדי הפלוגות והסברתי להם: כאשר נגיע לצומת עכביש-טרטור, הפלוגה של אלי שורק תפרוס מדרום לציר עכביש. בין עכביש לטרטור תפרוס פלוגה ג של מרגל. אני אנוע עם החפ"ק מלפנים בין שתי הפלוגות. מאחורי, בטווח טקטי, פלוגה ב של יקי ואחריה פלוגה ד של איתי. אחריהם התאג"ד של ד"ר פיני לבנה. אחריהם מחלקת הקצינים בפיקוד רס"ן איציק מצא. ובמאסף הפח"ח של ד"ר סנה. ברגע שנראה אויב או ניתקל בחוליות, ניצור מגע, נרתק מהחזית ופלוגות העומק יתקפו אותם מן האגף על פי תנאי השטח. "בהצלחה, לנוע!!!"

הטיהור נועד להתחיל ממסעף עכביש-טרטור לכיוון לכסיקון ולכלול את השטח בין שני הצירים ומרחב של כמה מאות מטרים מצפון לטרטור. במרחב זה יוצבו מחלקות שיבודדו את ציר טרטור

39 אדון, על שתי גדות הסואץ, עמ' 210-211, ודבריו בכנס הצליחה של פיקוד הדרום ב-24 ביולי 1974.

מאמיד. לאחר איתור האויב אפשר יהיה לרכז את הכוחות הפזורים להתקפה.

לגבי שעת התחלת התנועה קיימים הבדלים בין גרסאות שונות. המח"ט דיווח על תחילת תנועה ב-2300. בתחקיר שנערך זמן קצר לאחר המלחמה, אמר איציק מרדכי שהגדוד התחיל לנוע בחצות ומאוחר יותר אמר כי היה זה ב-11 בלילה. גיל דוד זוכר שהתנועה התחילה חצי שעה אחרי חצות. נראה שהתנועה החלה בין 11 לחצות. עשרים דקות אחרי חצות דיווח חפ"ק דבלה למטכ"ל שחטיבה 35 התחילה לנוע למשימתה - טיהור אזור ציר עכביש בחווה הסינית. ב-01322 נמסר דיווח תמוה לאג"ס-מבצעים במטכ"ל ולפיו הסיוע הארטילרי של אוגדה 162 התחיל לפעול לטובת חטיבה 35 [??].⁴⁰

הפקודה היתה לנוע על הציר מעכביש 55 לצומת עכביש-פוטון ומשם לנוע בפריסה. בתחילת התנועה הוביל החפ"ק הגדודי, אחריו פלוגות ב, ג, ה ופלוגה ד בסוף הטור הגדודי. במאסף נעו חפ"ק החטיבה עם המח"ט, הסמח"ט וקציני מטה; מאחוריהם נע התאג"ד ובראשו סרן ד"ר לבנה ועמו דרורי הסמג"ד. סמוך לצומת עכביש-פוטון התמקמה פלוגת הרפואה החטיבתית בראשות ד"ר אפרים סנה.

לאחר הליכה של כמאתיים מטרים לעבר הכביש מהדיונה, עליה הנחיתו המסוקים את הגדוד, נפתחה על הגדוד אש מהדוברות שהמתינו לפתיחת הציר. כאשר הבחינו צוותי הדוברות באנשים הנעים בחולות, היו בטוחים שזו פשיטת קומנדו מצרי ופתחו באש מקלעים. לוחמי הגדוד הדליקו פנסים ולאחר צעקות, תיאומים

40 ישראל בנדור, מסתמך על סא"ל אורן, מחברות אלחנן, ארכיון צה"ל, מחברת 7 - חטיבה 35, להלן: אורן, מחברת 7 - חטיבה 35.

ונצננצי אורות פסקה האש.⁴¹ יהודה דובדבני סיפר שהסמג"ד דרורי קפץ על טנק, דפק בפל"ד [כובע פלדה] וצעק: "אנחנו יהודים! אנחנו יהודים!". משהו מאנשי הדוברות אמר למרדכי: "תפתחו מהר את העסק הזה כי מצבנו כאן מאוד לא נוח".

לאחר ההיתקלות בדוברות המשיך הגדוד לנוע על ציר עכביש עד שהגיע לצומת עכביש-טרטור. כאן החלו הפלוגות להיפרס: פלוגה ה - מדרום לציר עכביש; פלוגה ג נעה בין שני הצירים; פלוגה ב - מציר טרטור וצפונה. המג"ד עם חבורת הפיקוד ומאחוריו כוח העתודה (פלוגה ד) נעו על ציר טרטור.

במהלך התנועה התברר שציר עכביש פתוח והצנחנים גם ראו רכב נוסע מולם. אדן אמר למח"ט להעביר את הפלוגה שנעה מדרום לעכביש לציר טרטור. יאירי הורה למרדכי לשנות את הפריסה, לוותר על התנועה מדרום לציר לעכביש ולהרחיב את הפריסה מטרטור צפונה. כתוצאה מכך עברה פלוגה ה לנוע מאחורי שאר הגדוד והיותה לו עתודה או "פלוגת עומק". פלוגה ב נשארה במקומה, פלוגה ג עברה גם היא צפונה לציר טרטור ופלוגה ד התפרסה בין ציר טרטור לציר עכביש. חפ"ק החטיבה הלך כ-150 מטרים אחרי חפ"ק הגדוד, ומרדכי הלך באמצע הפלוגה הראשונה.⁴² יאירי ודוד צעדו בראש חפ"ק החטיבה, ובמרחק מה מאחוריהם היו הסמח"ט, אמנון ליפקין-שחק, נחמיה תמרי, שהצטרף לחפ"ק בתחילת המלחמה ללא תפקיד מוגדר, אבנר חרמוני, לשעבר מפקד הסיירת, עופר כהן, קמב"ץ החטיבה, ד"ר חסין, הרופא החטיבתי, סמלי המבצעים והקשרים.

במבט לאחור סיפר ליפקין-שחק, כי בדרך לחווה הסינית

41 חוברת הגדוד במלחמה, עמ' 20.

42 דברי מרדכי בכנס הצליחה בפיקוד הדרום ב-24 ביולי 1974.

התעוררו אצלו סימני שאלה בקשר לקרב. הלילה היה בהיר; הכוח הלך פרוס במישור, בולט מאוד על פני השטח; בהדרגה נצפו פצצות תאורה וטיילי נ"ט במעופם, כאשר בתחילה לא הבינו הלוחמים שמדובר בטיילים. קרוב לצומת טרטור-עכביש זיהה ליפקין-שחק זחל"ם של צה"ל ולידו ארבע גופות – "כאילו מישהו סידר אותן בשורה". הוא האיר עליהן בפנס. ליד הגופות לא נמצאו כלי נשק, אך הוא הבחין מיד בנעלי הצנחנים. בתחילה, הוא היה בטוח שאלו גופות של חיילים מצריים. כאשר התקרב עם נחמיה תמרי וגיל דוד זיהה שמדובר בחיילים ישראלים, הוא הזדעזע: "פעם ראשונה שהבנתי שיכול להיות מצב שחיילים ישראלים שוכבים שם, גופה ליד גופה, ואף אחד לא פינה אותם".⁴³

התנועה היתה איטית מאוד. השטח נסרק במשקפות ובאמצעי ראיית לילה, שנלקחו שלל מן הקומנדו המצרי על ידי פלוגה ד באבו-רודס, ועצמים חשודים נבדקו בקפדנות. איטיות התנועה נבעה גם מהצורך לתאם בין הפלוגות הפרוסות בפריסה רחבה ולהבטיח שכוחות משנה לא ייתקלו אלה באלה. הירח עמד לשקוע והחשכה גברה. תוך כדי התנועה ירו המצרים מדי פעם פצצות תאורה ואלה הצמידו את הגדוד לקרקע והאטו עוד יותר את תנועתו. מדי פעם נשמעו הדי ירי ארטילרי ונראו שובלים אדומים וזהובים של ירי טילים. באזור הסמוך לציר התנועה של הגדוד שרר שקט גמור.⁴⁴

המג"ד השתדל לשמור על חזית ישרה. בשלב מסוים נאמר לו שהתקדמותו איטית מדי וכי עליו להגביר את מהירות תנועתו. אחרי השעה 0100 לערך אמר יקי לוי (מפקד פלוגה ב) למרדכי שנדמה לו שראה מישהו בגופייה. מרדכי: "אמרתי לו: אם זו גופייה,

43 שירי לב ארי, "מאותו לילה נורא", העיר, 29 בינואר 1999.

44 חוברת הגדוד במלחמה, עמ' 20.

זכור מה שאמרתי לך בתחילה, אתה לא פותח באש עד שאתה לא מוודא שזה באמת ערבי". במקרה אחר הבחין יקי בחפץ חשוד ואחר כך התברר שזו היתה שלדת רכב ישנה.

המשימה כללה השמטת מחלקות במהלך התנועה על מנת ליצור חייץ מפני חדירת חוליות נ"ט מצפון לציר טרטור ולאבטח את תנועת הכוחות לעבר הגשר. המחלקה הראשונה (למעשה, המחלקה היחידה) שהושמטה היתה מחלקה 2 מפלוגה ב בפיקודו של איתן פייטנבאום.⁴⁵ המג"ד פקד עליו להתחפר ולהתכונן להתקפות אויב מכל הכיוונים והלוחמים החלו לעשות זאת. בפלוגה ב, שנפרסה מימין לחפ"ק הגדוד, נותרו שתי מחלקות. חפ"ק הגדוד נמצא בין הפלוגה המוקטנת לבין פלוגה ג בפיקודו של סגן מרגל. פלוגה ד בפיקודו של איתי מיכאלי נמצאה במרחב בין הצירים - טרטור מצפון ועכביש מדרום. פלוגה ה בפיקודו של אלי שורק נעה מאחור, היא הספיקה להתקדם כ-500 מטרים על ציר טרטור כאשר נפתחה האש.

45 איתן פייטנבאום שרד את הקרב ואת המלחמה. הוא נהרג בתאונת דרכים בשובו מביקור אצל משפחה שכולה לפנות בוקר ב-5 בנובמבר 1973. ראו מעוזיה סגל, עדויות בגובה החול: קרב הצנחנים בחווה הסינית, מודן, בן-שמן 2007 עמ' 258-263.

מערכת הצליחה - פעילות בליל 16-17 באוקטובר